

ANTONIO MACHADO’NUN HAYATI VE FRANSA’DA ÖLÜMÜ*

Arzu ETENSEL İLDEM**

Caminante no hay camino, se hace camino al andar¹
(Ey yolcu yol yoktur, sen yürüdükçe oluşur yol)

ANTONIO MACHADO’NUN HAYATI VE FRANSA’DA ÖLÜMÜ

Antonio Machado 20. yüzyılın en önemli İspanyol şairlerinden biridir; 1898 kuşağına ait bir yazardır. İspanyol kültürü ve edebiyatı uzmanı olan İrlandalı yazar Ian Gibson 2006 yılında *La Vida de Antonio Machado. Liger de Equipaje (Antonio Machado’nun Yaşamı.Yanımda Az Eşya)* başlıklı kitabında Machado’nun yaşamını tüm yönleriyle ele almış, ünlü şairin Cumhuriyet ve İç Savaş yıllarını nasıl geçirdiğini gözler önüne sermiştir. Antonio Machado 1907 yılından 1936 yılına kadar Fransızca hocası olarak çalışmıştır. İç Savaşın sonunda sürgüne gitmek zorunda kalan Machado’nun şiirleri Franco döneminde sansüre uğraması nedeniyle ön plana çıkamamıştır. Antonio Machado Sevilla’da 1875 yılında, kuşaktan kuşağa akademisyen olan cumhuriyet fikirlerini benimsemiş bir ailede doğmuştur. Eğitim hayatına Madrid’de, sıra dışı bir okul olan, Francisco Giner de los Ríos’un kurduğu “Özgür Eğitim Kurumunda” başlar. Burada dogmalardan uzak özgün ve yaratıcı bir eğitim alır ve doğayı sevmeyi öğrenir. İlk şiir kitabı *Soledades (Yalnızlıklar)* 1903 yılında yayımlanmıştır. 1907 yılında Antonio Machado Soria Enstitüsünde Fransızca hocası olarak çalışmaya başlar.1936 yılına kadar aralıksız, çeşitli liselerde Fransızca hocası olarak görev yapacaktır. Soria’dayken Castilla’yı keşfeder ve ilk şiirlerinden farklı bir tarzla kırları ve bozkırları betimleyen şiirler yazmaya başlar. Şairin ünlü kitabı *Campos de Castilla (Castilla Kırları)* 1912 yılında yayımlanır. Machado daha sonra Baeza ve Segovia kentlerinde Fransızca hocası olarak çalışır. 1931 yılı 14 Şubat günü İspanya’da İkinci Cumhuriyet ilan edilir. Machado, Ortega y Gasset ve Unamuno gibi tereddüt etmeden cumhuriyetin yanında yer almıştır. 18 Temmuz 1936 tarihinde askerler hükümete başkaldırırlar ve bazı kentlerde yönetimi ele geçirirler. İsyancı güçlerle hükümet güçleri arasında iç savaş patlak verir. Bir aile geleneği olarak cumhuriyete inanan Machado makaleler ve bildiriler yazarak İspanyol Cumhuriyetini destekler. Yazar, 1939 yılının başında Franco güçleri Barcelona’yı ele geçirmeden önce, cumhuriyet ordusuyla birlikte Fransa’ya sığınır ve İspanyol sınırına yakın Collioure kasabasında hayata gözlerini yumar. Ülkesinin yanı başında sürgünde ölmüştür. 1958 yılında Collioure mezarlığında kalıcı mezarına defnedilen Machado, sansüre uğradığı Franco dönemi sona ermeden mezarının yanındaki posta kutusuna gelen mektuplar ve Collioure’daki Antonio Machado Vakfı’nın çalışmalarının katkılarıyla ölümünden sonra büyük bir üne kavuşmuştur.

Anahtar sözcükler: *Antonio Machado, “Campos de Castilla”, İspanyol İç Savaşı, Francisco Giner de los Ríos, Liger de Equipaje”, Ian Gibson, Collioure*

* Geliş tarihi: 09.12.2025 - Kabul tarihi: 20.01.2026 – Araştırma Makalesi

** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı ABD Emekli Öğretim Üyesi, arzuetsenselildem@gmail.com , ildem@ankara.edu.tr ORCID: 0000-0003-2311-8995

LA VIE D'ANTONIO MACHADO ET SA MORT EN FRANCE

Antonio Machado est l'un des plus importants poètes espagnols du XXe siècle ; il appartient à la génération de 1898. L'écrivain irlandais Ian Gibson, spécialiste de la culture et de la littérature espagnoles, a abordé de façon exhaustive la vie de Machado dans son ouvrage publié en 2006, *La Vida de Antonio Machado. Liger de Equipaje* (La Vie d'Antonio Machado. Avec peu de bagage), où il met en lumière les années de République et de Guerre civile vécues par le célèbre poète. Antonio Machado a travaillé comme professeur de français de 1907 à 1936. Ses poèmes, censurés à l'époque franquiste, ont été relégués au second plan après son exil forcé à la fin de la Guerre civile. Antonio Machado est né à Séville en 1875, au sein d'une famille acquise aux idées républicaines et composée d'universitaires de génération en génération. Il commence sa scolarité à Madrid, à l'Institution Libre d'Enseignement fondée par Francisco Giner de los Ríos, une école hors du commun où il reçoit une éducation originale et créative, éloignée de tout dogme, et où il apprend à aimer la nature. Son premier recueil, *Soledades* (Solitudes), est publié en 1903. En 1907, Antonio Machado commence à travailler comme professeur de français à l'Institut de Soria. Jusqu'en 1936, il occupera sans interruption des postes d'enseignant de français dans divers lycées. C'est à Soria qu'il découvre la Castille et commence à écrire, dans un style différent de celui de ses premiers poèmes, des vers décrivant les champs et la nature de la Castille. Son célèbre recueil *Campos de Castilla* (Chants de Castille) paraît en 1912. Machado travaille ensuite comme professeur de français dans les villes de Baeza et Segovia. Le 14 février 1931, la Deuxième République est proclamée en Espagne. Machado, comme Ortega y Gasset et Unamuno, se range sans hésitation du côté de la République. Le 18 juillet 1936, les militaires se soulèvent contre le gouvernement et parviennent à s'imposer dans certaines villes. Une guerre civile éclate entre les forces insurgées et les forces républicaines. Fidèle à sa tradition familiale, Machado soutient la République espagnole en écrivant des articles et des manifestes. Au début de l'année 1939, avant que les troupes franquistes ne s'emparent de Barcelone, l'écrivain se réfugie en France avec l'armée républicaine et s'éteint dans la petite ville de Collioure, proche de la frontière espagnole. Il meurt en exil, tout près de son pays. En 1958, Machado rejoint sa tombe définitive dans le cimetière de Collioure. Bien qu'il soit resté censuré jusqu'à la fin du franquisme, il acquiert une immense renommée après sa mort, grâce aux lettres déposées dans la boîte aux lettres située près de sa tombe et aux travaux de la Fondation Antonio Machado de Collioure

Mots-clés : Antonio Machado, "Campos de Castilla", Guerre civile espagnole , Francisco Giner de los Ríos, "Liger de Equipaje", Ian Gibson, Collioure

THE LIFE OF ANTONIO MACHADO AND HIS DEATH IN FRANCE

Antonio Machado is one of the most prominent Spanish poets of the 20th century; he belongs to the Generation of 1898. The Irish writer Ian Gibson, a specialist in Spanish culture and literature, thoroughly explored Machado's life in his 2006 book *La Vida de Antonio Machado. Liger de Equipaje* ("The Life of Antonio Machado. Travelling Light"), in which he highlights the years of the Republic, and the Civil War experienced by the famous poet. Antonio Machado worked as a French teacher from 1907 to 1936. His poems, censored during the Franco era, were relegated to the background after his forced exile at the end of the Civil War. Antonio Machado was born in Seville in 1875, into a family committed to republican ideas and composed of academics from generation to generation. He began his schooling in Madrid, at the *Institución Libre de Enseñanza* founded by Francisco Giner de los Ríos, an extraordinary school where he received an original and creative education, free from dogma, and where he learned to love nature. His first collection of poems, *Soledades* ("Solitudes"), was published in 1903. In 1907, Antonio Machado began working as a French teacher at the Soria Institute. Until 1936, he would continue without interruption to hold teaching positions in various secondary schools. It was in Soria that he discovered Castile and began to write, in a style different from that of his early poems, verses describing the fields and landscapes of Castile. His famous collection *Campos de Castilla* ("Fields of Castile") appeared in 1912. Machado then worked as a French teacher in the towns of Baeza and Segovia. On 14 February 1931, the Second Republic was proclaimed in Spain. Machado, like Ortega y Gasset and Unamuno, sided without hesitation with the republicans. On 18 July 1936, the military rose up against the government and managed to seize control in some cities. A civil war broke out between the insurgent forces and the republican forces. Faithful to his family tradition, Machado supported the Spanish Republic by writing articles and manifestos. At the beginning of 1939, before Franco's troops captured Barcelona,

he took refuge in France with the republican army and died in the small town of Collioure, near the Spanish border. He died in exile, very close to his homeland. In 1958, Machado was laid to rest in his final tomb in the Collioure cemetery. Although he remained censored until the end of the Franco regime, he attained great posthumous fame thanks to the letters left in the mailbox beside his grave and to the work of the Antonio Machado Foundation in Collioure.

Keywords: *Antonio Machado*, “Campos de Castilla”, *Spanish Civil War*, *Francisco Giner de los Ríos*, “*Ligero de Equipaje*”, *Ian Gibson*, *Collioure*

Antonio Machado Ruiz 20. yüzyılın en önemli İspanyol şairlerinden biridir; 98 kuşağına ait bir yazardır. 1898 yılı İspanya için kötü bir yıl olmuş, son sömürgesi Küba’yı bu yıl kaybetmiştir. Küba’ya Filipinler ve Puerto Rico’yu da ekleyebiliriz. Dünya imparatorluğundan İberya yarımadası civarındaki birkaç ada ve Fas’ın Rif bölgesinden oluşan bir coğrafyaya gerileyen İspanya her bakımdan zor geçecek bir döneme girmiştir. 1898 yılı civarında hayata atılan yazarlara 98 kuşağı adı verilmiştir. Bu yazarlar ülkelerinin sosyopolitik durumunu incelemişler, onu ileri götürmenin yollarını aramışlardır. Onları izleyen 1914 ve 1927 kuşağı yazarları ise kendilerini iç savaşın altüst ettiği bir ülkede bulmuşlardır. Savaşın sonunu izleyen yıllar diktatör Franco’nun sanata ve sanatçılara uyguladığı baskıyla geçmiştir. 1975 yılında Franco’nun ölümüyle birlikte özgür günler geri gelmiş ancak yaşanan korkunç olaylar unutulmamıştır. Savaşın tarafların hesaplaşmasının günümüze kadar devam ettiği söylenebilir.

2006 yılında yazdığı *La Vida de Antonio Machado. Ligero de equipaje* (*Antonio Machado’nun yaşamı, Yanımda Az Eşya*) başlıklı yapıtıyla, İspanyol kültürü ve edebiyatı uzmanı İrlandalı yazar Ian Gibson Machado’yü yeniden gündeme getirmiş, kitap bir ay içinde 40.000 adetten fazla satmıştır. Tüm hayatını İspanyol edebiyatına ve kültürüne adayan Ian Gibson, Federico García Lorca, Salvador Dalí, Rubén Darío ve Camilo José Cela gibi yazarlarla ilgili başarılı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Uzun yıllar İspanya’da yaşayan Ian Gibson 1984 yılında İspanyol vatandaşı olmuştur. Halen Madrid’in Lavapiés mahallesinde yaşamaktadır. Ian Gibson kitabında Machado’nun yaşamını ve yapıtlarını çeşitli yönleriyle ele almıştır. Şairin Türkçeye çevrilmiş iki şiir seçkisi bulunmaktadır². İç Savaşın sonunda Fransa’ya sürgüne gitmek zorunda kalan Machado ve şiirleri Franco döneminde ikinci planda kalmıştır. 1941 yılında yazarın akademik unvanı ölümünden sonra (post mortem) iptal edilir ve şiirleri sansüre uğrar. Ancak yıllar içinde, Collioure’daki etkinliklerin de etkisiyle, *Campos de Castilla*’nın şairinin dehası anlaşılmalı, politik düşünceleri göz ardı edilmiştir³. İç savaş yıllarına dönecek olursak, büyük filozof Miguel de Unamuno’nun bile Cumhuriyet konusunda tereddüt ettiği, Ortega y Gasset’in Franco’nun yanında yer almamak için İspanya’dan ayrıldığı o kargaşada Machado’nun tutumu ne olmuştur? Bu çalışmada amacımız Ian Gibson’un verdiği bilgiler ışığında, şairin şiirlerinden örnekler de vererek, Machado’nun hayatını incelemek ve XIX.yüzyıl Fransız filozoflarından esinlenmiş, Özgür Eğitim Kurumu’nda/Institución Libre de Enseñanza (ILO) eğitim görmüş ve hayatı boyunca bir Fransızca hocası olarak çalışmış Machado’nun savaş yıllarındaki mücadelesini ve ölümünden sonra Fransa’da sahip olduğu ünü araştırmaktır.

1. SEVİLLA VE MADRİD: ÇOCUKLUK VE İLKGENÇLİK YILLARI

Antonio Machado 1875 yılında Sevilla’da doğmuştur. Şair tüm hayatı boyunca İspanya’nın bir kentinden başka bir kentine gitmiş, tüm bu kentler yaşamında önemli bir yer tutmuştur. Ama onun için Sevilla’nın yeri başkadır: hem anne hem de baba tarafından Sevilalıdır. Babasının dedesi Francisco Machado Rodriguez 1837 yılında Cádiz’de tıp fakültesini bitirmiş, çeşitli üniversitelerde profesörlük yapmış, Darwin kuramını savunmuş ileri görüşlü bir aydındır. Machado’nun dedesi Antonio Machado Nuñez de kendi babası gibi akademik kariyer yapmış, Hispalense (Sevilla) Üniversitesi’nin rektörü olmuştur. Antonio Machado’nun babası Antonio Machado Alvarez, aile geleneğini sürdürerek Sevilla Üniversitesi’nin Felsefe ve Edebiyat bölümlerini bitirmiştir. Antonio Machado’nun aile büyükleri daima Cumhuriyet yanlısı olmuşlar, ancak 1873 yılında ilan edilen ve 1874 yılında kral 12. Alfonso’nun yönetime dönmesiyle sona eren Birinci İspanyol Cumhuriyeti hayal kırıklığı yaratmıştır. Şair Antonio Machado ailesinin cumhuriyetçi geleneğini sürdürmüş, Fransız filozoflarının fikirlerinden esinlenen hayat görüşlerini benimsemiştir.

Şairimiz Antonio Machado Ruiz 1875 yılında doğduğunda ailesi Sevilla’daki Dueñas sarayının bir bölümünü kiralayan büyükannesi ve dedesiyle birlikte yaşıyordu. Saray yarı Arap yarı Rönesans tarzında inşa edilmiş, bahçelerinde zarif çeşmeler ve havuzlar bulunan bir binaydı. Machado’nun çocukluğu dört yaşına kadar bu bahçelerde geçmiştir.

1883 yılında dede Machado Núñez’le birlikte Madrid’e taşınan Machado ailesi için okul yaşında olan çocukları Manuel, Antonio ve José’nin iyi bir eğitim almaları çok önemlidir; üç oğlan “Institución Libre de Enseñanza” /Özgür Eğitim Kurumu’na gönderilir. Baba Machado Alvarez oğullarını, yakından tanıdığı okulun kurucusu Francisco Giner de los Ríos ve arkadaşlarına tereddütsüz emanet eder. Giner de los Ríos okullarında Alman filozof Friedrich Krause’nin fikirlerine uygun olarak, dini doğmalardan ve geleneksel bilgi aktarımı kaygısından uzak, çocukların kişisel gelişmelerini göz önünde tutan bir eğitim metodu uygulamakta, cumhuriyetçi ve liberal değerler öğretilmektedir. Machado’ların aile geleneğine uygun bu sistemde doğada yapılan gezintiler eğitimin önemli parçasıdır.

1889 yılının başında Cisneros Enstitüsü’nde liseye başlayan Machado öğretim hayatının en verimli yıllarını Özgür Eğitim Kurumu’nda geçirmiş, kişiliği, hayat görüşü ve doğa sevgisi orada şekillenmiştir. Şair, Özgür Eğitim Kurumundan sonraki lise ve üniversite yıllarında hayal kırıklığına uğradığını söylemiştir⁴.

1893 yılında, Machado’nun babası 47 yaşında hayatını kaybeder. 1896 yılında dede Machado da vefat edince ailenin maddi durumu sarsılır ancak Antonio Machado lise diplomasını almak için çalışacağına Madrid’deki edebiyat çevrelerinin etkinliklerine katılır, kardeşi Manuel’le birlikte ilk şiirlerini yazar, edebiyat dergilerinde çeşitli yazıları yayımlanır.

1896 yılında ağabey Manuel Machado üniversite eğitimini bitirmiş ancak Antonio'nun lise diplomasını elde edebilmesi için iki dersi kalmıştır. 1899 yılında Manuel Paris'te Garnier yayınevinde çalışmaya başlar. Antonio da ağabeyinin yanına gider; Paris'te başta Verlaine olmak üzere Fransız şairlerinin yapıtlarını okur, modernist akımın ileri gelen isimlerinden biri olan Nikaragualı şair Rubén Darío'yla tanışır, onunla dost olur ve etkisinde kalır. Madrid'e döndükten sonra tez elden lise diplomasının sınavlarını veren Machado 1900 yılı başında, 24 yaşında lise bitirme sınavlarına başarıyla katılır ve "Bachiller" unvanını elde eder. Aynı yıl Ekim ayında Madrid Üniversitesi'ne kayıt yaptırır. Antonio Machado'nun üniversite eğitimi de uzun yıllar sürecektir: 1915 yılına kadar hiçbir sınava katılmaz. 1903 yılında ilk şiir kitabı *Soledades (Yalnızlıklar)* yayımlanır: artık İspanya'da tanınan bir şairdir; ismi Juan Ramón Jiménez, Valle-Inclán, Unamuno gibi önemli yazarlarla birlikte anılmaktadır.

1905 yılında bütün aile büyükleri vefat etmiş, Manuel, Antonio ve kardeşleri anneleriyle birlikte yalnız kalmışlardır. Machado'lar köklü bir burjuva ailedir ancak mütevazı bir yaşam sürmüşler, zaman zaman da maddi sıkıntıya girmişlerdir. Artık Antonio Machado'nun edebiyat etkinliklerinin yanı sıra gelir getiren bir işte çalışmasının zamanı gelmiştir. Özgür Eğitim Kurumu'nda hocası olan Giner de los Rios, Machado'ya Fransızca hocası olmasını önerir. Günler süren, gramer, metin açıklaması ve kompozisyon içeren çok kapsamlı bir sınavdan sonra Machado lise düzeyinde Fransızca hocası olmaya hak kazanır⁵. 1907 yılının Nisan ayında Soria Teknik Enstitüsüne (lisesine) Fransızca hocası olarak atanır. Lisede aldığı Fransızca dersleri ona hoca olmanın kapısını açmıştır. Bu tarihten itibaren 1936 yılına kadar Fransızca hocası olarak çalışacaktır. Machado daha ilk derslerinden itibaren öğrencilerine şiir okumuş, Fransız dilini şiir ve metin açıklaması yöntemiyle öğretmiştir⁶. Alfred de Musset'nin *Ballade à la lune* şiiri ya da Verlaine'in *Les sanglots longs des violons de l'automne* dizeleri onun derslerinde kullandığı metinlerdi. Özgür Eğitim Kurumundaki yöntemleri uygulayarak Fransız dilini en albenili yönüyle öğretmiştir; öte yandan Özgür Eğitim Kurumunda uygulandığı gibi öğrencilerine sınav yapmaz, genellikle sınıfta bırakmazdı. Machado'nun öğrencisi Gervasio Lara onu şöyle hatırlıyor: "*Lisede Fransızca dersinde onun öğrencisi olmuştum. Hepimiz onu sever, bize iyilikle yaklaşmasına hayranlık duyardık. Bize yurt dışından gelen kitaplardan sayfalar okur, metin açıklaması yaptırırdı; sınavlarda hiç kimseye kötü not vermezdi*"⁷.

2. SORİA VE LEONOR

Machado 1907 yılında Madrid'in kuzey-doğusunda Castilla bölgesinde bulunan Soria'daki liseye atanır. Kentin etrafında oldukça kurak, uçsuz bucaksız kırlar bulunmaktadır. Ekili tarlalar baharda yeşerir, ekinler olgunlaştıkça daha sıcak bir renge bürünür, ekilmemiş topraklara boz bir renk alırdı. O zamana dek bozkırlardan ve tarlalardan uzak kentlerde yaşayan Machado Soria kentinin etrafındaki manzaradan çok etkilenmiştir. "Doğa aşkı Machado'da Özgür Eğitim Kurumu sayesinde gelişmiştir. Madrid'de de her gün kardeşi José'yle yürüyüş yapardı. Hayatı boyunca ona ve şiirlerine esin

kaynağı olan doğada yürümeyi sürdürmüştür”⁸. Machado Castilla’yı en iyi betimleyen şairlerden biridir:

Soria Kırkları

Soria toprakları kurak ve soğuktur.

Kel tepeleriyle sıra dağlarından,

Yeşil çayırlarıyla kül rengi doruklarından,

Gelip geçer ilkbahar

Bırakarak hoş kokulu otların arasında

Minik beyaz papatyalarını.

Toprak canlanmamıştır, uykudadır kırlar.

Nisan başı Moncayo sırtları karla kaplıdır;

Yolcu ağzını yüzünü sarmalamıştır

Atkısıyla, çobanlar da geçer

Sarınmış uzun abalarına.⁹

Campos de Castilla

1908 yılında Antonio Machado Soria Enstitüsü’nün rektör yardımcısı olur. Yerel gazetelerde ve dergilerde yazıları ve şiirleri yayımlanır. Antonio Machado babası ve dedesi gibi biraz “devrimci” biraz da Kilise karşıtı olduğunu itiraf eder, “birkaç damla Jakoben kanına da sahip olduğunu”¹⁰ yazar. Bu sözleri doğal olarak Soria’daki muhafazakâr çevrelerin pek hoşuna gitmemiştir. Ancak *Tierra Soriana (Soria Toprakları)* dergisinin yayımcısı José Maria Palacio’yla dostluk kurmuş ve Palacio dergisinde şairin şiirlerini yayımlamıştır.

Madrid’deki hareketli hayatını özlemesine karşın Machado’yu Soria’ya bağlayan genç Leonor’un aşkı olmuştur. Leonor 15 yaşında olunca, 1909 yılının Temmuz ayında ailesinin izniyle evlenirler. Aralarındaki yaş farkından dolayı Machado’yu eleştiren çok olmuştur ama yeni evliler çok mutludur. Leonor’un annesi onlar için konaklarında iki oda dayayıp döşemiştir. 1911 yılında Machado Paris’te araştırma yapmak için bir burs alır. Amacı hem Leonor’la birlikte Soria’dan biraz uzaklaşmak hem de Bergson’un Collège de France’daki derslerine katılmaktır. Paris’te eski dostu Rubén Darío’yla da görüşür. Fransız ulusal bayramı olan 14 Temmuz günü, herkes gürültülü bir biçimde eğlenirken Machado ve Leonor için trajik bir dönem başlar: Leonor hastalanmış ve verem olduğu anlaşılmıştır. Doktorlar Soria’nın havasının genç kadına daha iyi geleceğini söyleyince Machado Leonor’la birlikte İspanya’ya

döner. Şair Paris'te yaşadığı üzüntüyü ve çaresizliği asla unutmamıştır. Fransızlar ona yardım eli uzatmamışlar, İspanya'ya dönebilmek için Duben Dario'dan borç almak zorunda kalmıştır. Jose Gerardo Manrique de Lara *Machado odio y amor a la Francia* (Machado ve Fransa'ya karşı duyduğu aşk/nefret) başlıklı makalesinde bir Fransızca hocası olarak Machado'nun bu yüzden Fransa'dan uzaklaştığını anlatmıştır.¹¹

1911 kışı soğuk geçmiştir; hasta eşini daha ferah ve aydınlık bir eve yerleştiren Machado onu her gün küçük tekerlekli sandalyesiyle güneşli yollarda dolaştırır ancak hastalığın ilerlemesini engelleyemez. Leonor 1912 yılı Temmuz ayında, henüz 18 yaşına yeni girmişken hayata gözlerini yumar. Cenaze töreni üç yıl önce evlendiği Santa María la Mayor kilisesinde yapılır. Genç kadın ölmeden önce esin kaynağı olduğu *Campos de Castilla* (*Castilla Kırları*) şiir kitabını eline almış, bu eser sayesinde kocasının İspanya'nın en büyük şairlerinden biri olmasının gururunu yaşamıştır. Leonor'un ölümünden sonra Antonio Machado'yu hayatta tutan bu anın hatırasına karşı duyduğu sorumluluk olur. 8 Ağustos günü cenazeye gelen annesi Ana Ruiz'le birlikte, gece treniyle, Soria'dan ayrılır. Hayat Leonor ve Antonio'ya acımasız yüzünü göstermiştir. Machado Soria kırlarına veda eder.

Elveda Soria Kırları

Elveda Soria kırları

Düş gören kayaları,

Yüksek ovanın sıra dağları,

Kül ve menekşe rengi tepeleri.

Elveda, artık sizinle

Kaldı yeryüzünün en tatlı çiçeği.

Artık size şarkı değil

Dua gönderiyor kalbim...¹²

Nuevas Canciones

3. BAEZA, SEGOVIA VE GUIOMAR

Baeza Enstitüsü'nde boşalan Fransızca hocası kadrosunun ilanını gazetede gören Machado hemen başvurusunu yapar ve sonbaharda Baeza'da işe başlar. Baeza, Córdoba ve Jaén kentlerinin batısında, Machado'nun doğduğu Endülüs topraklarında, zengin tarihi olan küçük bir kenttir. Bulduğu coğrafya itibarıyla Arap krallıklarıyla İspanyollar arasında sık sık el değiştirmiştir, Castilla platosuna kıyasla deniz düzeyine daha yakındır: nemli ve kasvetli bir havası vardır. Machado Sorialı dostu José Maria

Palacio'ya yazdığı bir mektupta Soria'nın Baeza'yla karşılaştırıldığında adeta antik Atina olduğunu ifade eder¹³. Baeza'da tek bir gazete yayımlanmaz, Madrid gazetelerini alacak mağaza bile yoktur. Ana Ruiz, Baeza'daki ilk aylarında oğlunu yalnız bırakmaz. Machado derin bir bunalıma girmiş, Tanrıya başkaldırmıştır.

Tanrım en çok sevdiğimi kopardın benden.

Bir kez daha duy Tanrım, kalbimin haykırıışlarını.

Benimkine karşı Tanrım, senin iraden ağır bastı.

Tanrım, artık kalbim ve deniz tek başımıza kaldık.¹⁴

Campos de Castilla

Üniversite diploması olmadan mesleğinde fazla ilerleyemeyeceğini anlayan Machado 1915-1916 akademik yılında artık pek de ilgisini çekmeyen üniversitedeki derslere geri dönmüştür. 1916 yılında dostu Rubén Darío'nun ölüm haberi Machado'yu derinden etkiler: artık modernizm onun için bitmiştir. O yıl onu mutlu eden bir olay olur: Baeza'ya eğitim gezisi düzenleyen Córdoba üniversitesi öğrencilerinden genç Federico García Lorca'yla tanışır. İki şairin arasında birbirlerine hayranlık duydukları bir yakınlaşma olur.

Baeza yakınlarında doğa yürüyüşlerine devam eden Machado yazdığı şiirlerin yayımlanmasıyla ilgilenmek için sık sık Madrid'e gitmektedir. Madrid'de annesi ve kardeşleriyle aynı evi paylaşan Machado sürekli kentler arasında gidip gelmekten yorulmuştur; 43 yaşındayken sonunda Madrid Complutense Üniversitesi'nden edebiyat ve felsefe diploması almaya hak kazanır. Artık Baeza'dan, "rincón moruno" dan (Arap köşesinden) kurtulacaktır. 30 Ekim 1918'de Segovia Enstitüsü' ne Fransızca hocası olarak tayin olur. Segovia oldukça önemli bir merkezdir. Madrid'le Segovia aşağı yukarı 100 kilometredir; artık hafta sonları evine dönebilecektir. 1 Aralık'ta Segovia'da çalışmaya başlayan Antonio Machado kentin kültür hayatına aktif bir biçimde katılır. O dönem İspanyol hükümeti tarafından başlatılan Eğitim Amaçlı Etkinliklerde (Misiones Pedagógicas) yer alır. Bu etkinlikler yetişkinlere yöneliktir ve Giner de los Ríos okullarının öğretilerinden uzak değildir¹⁵. Unamuno, Machado'nun ısrarlarıyla kente bir konferans vermeye gelmiştir. Bu arada Machado'nun yeni şiirleri "Nuevas Canciones (Yeni Şarkılar) Madrid'de basılmıştır (1924). Antonio'nun annesi bu hüznü şiirler için "oğlum hiçbir zaman gençliğe özgü neşeyi yaşamadı" demiştir¹⁶. Machado'nun hayatındaki tek "yaşanmışlık" Leonor'du ve onu unutamamıştı.

1926 yılında İspanya'da çok sevilen Lola Membrives, Machado kardeşler Manuel ve Antonio'nun Lope de Vega'dan uyarladıkları *La Niña de plata (Gümüş Kız)* oyununun baş rolünü oynar. Oyun çok beğenilir ve Machado kardeşler 1926 yılından itibaren Madrid'de sahnelenen çeşitli oyunlar yazarlar. Machado politikadan da uzak durmamaktadır. 1 Şubat 1926 tarihinde *Alianza Republicana* (Cumhuriyet Birliği) bir bildiri yayımlar. İmza

atan yazarların arasında Blasco Ibañez, Ramón Pérez de Ayala, Miguel de Unamuno ve Antonio Machado bulunmaktadır. 24 Mart 1926 tarihinde Machado Real Academia Española'ya, İspanya Kraliyet Akademisi'ne seçilir ancak şair bu olayı pek önemsemez. O tarihten sonra da Akademiye hiç gitmemiştir. Primo de Rivera tarafından Fransa'ya sürgüne gönderilen Unamuno bile Machado'yu tebrik etmiştir; o artık İspanya'nın önde gelen şairlerinden biridir.

1928 yılının Haziran ayında Machado'nun Segovia'da, Doña Luisa'nın pansiyonunda geçirdiği gündelik hayatında beklenmedik bir olay olur: Madridli kadın şair Pilar de Valderrama, hayranlık duyduğu Antonio Machado'yla tanışmak için Segovia'ya gelir. Valderrama, Madrid edebiyat çevrelerinde yazdığı şiirlerle tanınan bir şairdir. Uzun zamandır kendisini aldatan kocasının 25 yaşındaki genç sevgilisinin intihar ettiğini öğrenince bunalıma girer ve kocasından uzaklaşmak ister. Valderrama Machado'yu kaldığı otele akşam yemeğine davet eder. Yemekten sonra Castilla'nın muhteşem gecesinde, ay ışığında bir gezinti yaparlar: Antonio Machado büyülenmiştir! Ancak Pilar de Valderrama Machado'ya yalnızca platonik bir aşk vadeder. Evli ve çocukları olan dindar bir kadındır ve Machado'yla olan ilişkisi gizli kalmaya mahkumdur; ona yalnızca bir ruh birlikteliği verebilecektir.

Şair ve Pilar de Valderrama, şiirlerindeki adıyla “Guiomar” ın ilişkisi Segovia'nın baş döndürücü havası içinde başlamıştır. Sevgililer sonbahar geldiğinde Madrid'de, Cuatro Caminos mahallesindeki Fransız kahvesinde buluşmaya başlarlar. O tarihlerde Cuatro Caminos daha çok mütevazı ailelerin oturduğu bir bölgeydi. Kısa zamanda aralarında bir rutin oluşur: Machado haftanın ilk üç günü Segovia'da ders verip diğer günleri Madrid'de geçirmeye başlar. Pilar'la Cuma akşamları, bazen Cumartesi sabahları “köşemiz” dedikleri bahsi geçen mekânda buluşuyorlardı. Machado, “diosa/tanrıça” ya da “musa/esin perisi” olarak betimlediği Pilar'ın kendisine kabul ettirdiği şartlardan pek de memnun değildi ancak zamanla bir şeylerin değişeceğine inanıyordu¹⁷. Machado ve Pilar yıllarca yoğun bir şekilde mektuplaşmışlar ancak bu mektuplardan çok azı günümüze ulaşmıştır. Pilar de Valderrama 1981 yılında, ölümünden iki yıl sonra yayımlanan *Si soy Guiomar, memorias de mi vida (Evet ben Guiomar'ım, Anılarım)* başlıklı kitabında ünlü şairle olan ilişkisini anlatmıştır.

1929 yılında ülkede politik durum çok gergindir. Kral 13. Alfonso diktatör Primo de Rivera'yı hükümetten uzaklaştırmıştır. Artık Unamuno'nun dediği gibi yeni bir İspanya beklenmektedir. Aynı yıl Pilar'ın *Esencias* başlıklı şiir kitabı yayımlanır. Machado kitabın tanıtımı için elinden geleni yapar. Machado tümüyle Pilar'ın etkisindedir ama Guiomar şairine gerçekten aşık mıdır? Machado uzmanı Jordi Domenech'e göre Valderrama şairi kendi edebi çıkarları için kullanmıştır¹⁸. Ricardo Guillón da bu fikirdedir: “*Benim düşünceme göre Machado hayatının sonuna dek Guiomar'ın ona duyduğu aşkı paylaştığını düşünmüştür. Ancak Pilar de Valderrama'nın kendisi de bir şairdi*

ve Machado gibi saygın birinin kişiliği ve görüşleri onu çok ilgilendiriyordu”¹⁹.

14 Şubat 1931 günü Ortega y Gasset, Marañón ve Peréz de Ayala, Segovia’ya gelerek Juan Bravo tiyatrosunda ilk cumhuriyetçi toplantılardan birini gerçekleştirirler. Machado oturma başkanı olarak konuşmacıları tanıtır. Aynı gün İkinci Cumhuriyet ilan edilir. “*O günün akşamı Segovia Halk Evi’nde yaptıkları bir toplantıdan sonra Antonio Ballesterro, ve Antonio Machado, Unamuno’nun Salamanca’da da yaptığın gibi, Segovia’daki belediye binasına Cumhuriyet bayrağı çekerler*”²⁰. Artık Machado için yaşamının tek amacı Pilar ve şiir değildir, yıllardır içinde taşıdığı Cumhuriyet aşkı için mücadele edecektir. Bu tarihten itibaren damarlarındaki “Jakoben” kan ve ailesinden gelen 18. Yüzyıl Fransız Filozoflarının etkisi ön plana çıkacaktır.

4. MADRİD, VALENCİA, BARCELONA: CUMHURİYET, ULUSAL CEPHE HÜKÜMETİ VE İÇ SAVAŞ

Antonio Machado’nun taşra deneyimi 1932 yılında biter. Sonunda Madrid’deki Calderón de la Barca Enstitüsü’nün (lisesinin) Fransızca kürsüsüne başkan olarak tayin olmuştur. 1936 yılına kadar burada ders verecektir. Hocalığının son yıllarında öğrencisi olan Concha Ramirez Naranjo onunla ilgili şöyle demiştir: “*Sevecen bakışları vardı; çok iyi kalpli, kibar bir insandı; hepimiz onu çok severdik, bunu çok iyi hatırlıyorum. Bazen kendi şiirlerinden söz ederdi. Karşısında bir grup öğrenci olunca onlara açıklamalar yapardı, sorularına yanıt verirdi; ben soru sormazdım çünkü oniki yaşındaydım*”²¹. Machado sabahları ders verir, öğleden sonraları “tanrıçasıyla” buluşmuyorsa, kardeşleri ve arkadaşlarıyla birlikte “tertulia’lara”, başka bir deyişle edebiyat sohbetlerine, katılırdı.

1933 seçimlerinden sonra sağ koalisyon CEDA (İspanya Özgür Sağ Konfederasyonu) hükümet kurma yetkisi kazanır. Bu sonuç şairi pek mutlu etmemiştir:

Cumhuriyet çekip gitti,

*Nasıl oldu kimse anlamadı.*²²

Almanya’da Hitler’in yükselmesi karşısında Machado 7 Nisan 1934 tarihinde “Nazi terörüne” karşı bir manifesto yayımlar: Alejandro Casona, Maria Teresa León, Ramon Sender ve Rafael Alberti Machado’yla birlikte bu bildiriye imzalamışlardır. Bu tarihten itibaren Antonio Machado faşizme karşı yayımlanan tüm bildirimlere imzasını atmıştır. 1935 yılında Madrid sokaklarındaki karışıklık giderek artmıştır. Pilar de Valderrama Cuatro Caminos’taki Fransız kahvesine gelmekte güçlük çektiğini ifade eder. Machado bu yeni duruma da boyun eğmiştir. Zaten Ertesi yıl Pilar ailesiyle birlikte Galicia’ya gidecektir.

1936 yılının başında sağcı hükümet genel seçim kararı alır. Machado çeşitli bildirimler yayımlayarak uluslararası durumun çok tehlikeli olduğunu, barış için mücadele edilmesi gerektiğini yazar. 1936 Şubat ayında İspanya tekrar seçime gider; bu kez sol partilerden oluşan Halk Cephesi başarılı olur

ve sisteme göre oyların büyük çoğunluğunu elde etmiş kabul edilir. Hem sağ hem de sol kaynaklı terör eylemlerinin sayısı artar. Bu arada Espasa-Calpe yayınevi Machado'nun bütün şiirlerinin dördüncü baskısını hazırlar. Kitap edebiyat dünyasında büyük yankı uyandırmıştır. O tarihlerde Machado kardeşlerle Cafe Varela'da bir görüşme yapan Arjantinli gazeteci Pablo Suero, Antonio Machado'yu yaşlanmış bulur: Manuel, kardeşine göre daha enerjik görünmektedir ancak görüştüğü tüm İspanyol yazarlarda Machado'da da olan "bir hayal kırıklığı, bir yılgınlık, bir boyun eğmişlik" hissetmiştir²³. Cafe Varela tertulialarından birinde Unamuno ve Antonio Machado son defa bir araya gelmişlerdir: Oxford Üniversitesi'nden fahri doktora alan Unamuno Machado kardeşlere izlenimlerinden söz etmeye gelmiştir: "*Tanıdığım dış görünüşü en bakımsız, kalbi en temiz kişiyi selamlamaya geldim*"²⁴ demiştir Antonio Machado'ya seslenerek. 18 Temmuz 1936 günü askerler Cumhuriyete başkaldırdığında ağabey Manuel Machado eşiyile birlikte Burgos kentinde bulunmaktaydı. Başkaldırı Burgos kentinde başarılı olur; askerler yönetimi ele geçirirler. Manuel Machado ve eşi Madrid'e dönemezler. Manuel Machado ilk aylar çok sıkıntı çeker, hapse bile girdiği söylenir, ancak eşinin ailesi sayesinde durumu düzelir ve bir gazetede iş bulur. Ağustos sonu Falanj örgütünün listesine girmiştir. İki kardeş bir daha görüşmemişlerdir.

31 Temmuz 1936 tarihinde Antonio Machado birçok yazar arkadaşıyla birlikte Cumhuriyet hükümetine bağlılığını bildirdiği bir manifestoya imza atar. İmza atan yazarlar arasından José Ortega y Gasset ve Gregorio Marañón sonradan imzalarını çekmişlerdir. Madrid'deki askeri birlikler Cumhuriyete sadık kalmışlar, başkaldırı Madrid'de başarılı olmamıştır. O günlerde Madrid'de çok ağır bir hava vardır. Başkaldırı Endülüs'ün bütün kentlerinde başarılı olamamışlar oysa Almanların ve İtalyanların lojistik yardımıyla bölgeye getirilen Franco'nun Afrika ordusu sayesinde durum değişmiştir. 8 Eylül günü 1927 kuşağının en önemli şairi García Lorca'nın Granada'da, başkaldıranlar tarafından kurşuna dizildiği öğrenilir. Antonio Machado yıkılmıştır. 17 Ekim günü yayımladığı şiiri yalnız İspanya'da değil tüm dünyada yankılanır:

Federico García Lorca'ya

Cinayet Granada'da işlendi

Tüfeklerin arasında yürüdüğü görüldü

Uzun bir sokakta,

Soğuk kırlara çıktığı,

Hala ışıldarken sabah yıldızları.

Federico'yu öldürdüler

Gün ağarırken.

Cellatlar mangası

Yüzüne bakamadı.

Gözlerini yumdu hepsi:

Dua mırıldandılar: Tanrı bile kurtarmasın seni!

Düştü yere, öldü Federico

Alnında kan, karnında kurşun!

...Cinayet Granada 'da işlendi

Bilesiniz! Zavallı Granada! Onun Granada'sında ...²⁵

Tüm Avrupa'da duyulan bu dizeler başkaldırıcıyı gerçekleştiren askerlerin çok aleyhine olmuştur. García Lorca'nın nerede gömülü olduğu günümüzde bile hala bilinmemektedir. Şiirle ilgili Miguel de Unamuno şöyle demiştir: “Şair Antonio Machado, lirik şair ve filozof büyük Jorge Manrique'nin geleneğini sürdüren saygın mirasçısı, cellatların yanında değil halkın yanında olduğunu göstermiştir!”²⁶. Unamuno Salamanca Üniversitesi'nde rektör olduğu sırada, 12 Ekim 1936 günü üniversitenin rektörlük salonunda yapılan bir toplantı sırasında Franco'nun sağ kolu olan lejyon askerlerinin komutanı General Millán Astray'e “*venceréis pero no convenceréis/yeneceksiniz ancak ikna edemeyeceksiniz*” sözleriyle meydan okumuştur²⁷. Unamuno 13 Aralık'ta Quintin de Torre'ye yazdığı mektupta tekrar aynı ifadeleri kullanmıştır: “*yenecekler ama ikna edemeyecekler; (ülkeyi) ele geçirecekler ama (düşünceleri) değiştiremeyecekler*”²⁸. Bu sözlerinden sonra rektörlükten alınan ve ev hapsinde tutulan Unamuno birkaç hafta sonra şüpheli bir şekilde hayatını kaybetmiştir. Bu olay ve García Lorca'nın ölümü Avrupa kamuoyunda isyancıların eleştirilmesine neden olmuştur.

Endülüs ve Extremadura bölgelerine hâkim olan isyancı güçler Toledo'yu da ele geçirerek Madrid'e yaklaşmaktadır. Güney-doğudan kente girdiklerinde Franco'nun Cumhuriyete yardım eden herkesi kurşuna dizeceği söylenmektedir. 4 Kasım 1936 tarihinde Başbakan Largo Caballero başkentini Valencia kentine taşınmasını önerir. Ancak Madridliler direnir: Dolores Ibárruri'nin ünlü sloganını herkes benimsemiştir: ¡ *No pasarán!* (Geçmeyecekler!) Antonio Machado dört dizeyle durumu özetler:

Madrid! Madrid! Ne güzel yankılanıyor ismin,

Dalgakıranı tüm İspanya'nın!

Toprak yarılıyor, gök gürlüyor,

Sen karnında kurşun, gülümsüyorsun.²⁹

Madrid hükümeti İspanyol kültürüne hizmet eden sanatçıları ve bilim adamlarını García Lorca'nın durumuna düşmemeleri için tahliye etmekte ısrarlıdır. Machado uzun süre Madrid'i bırakma konusunda direndikten sonra tüm ailesiyle birlikte olması şartıyla gitmeye razı olur. Aydınların oluşturduğu konvoy sağ salim Valencia'ya varır. Machado ve ailesi kentin biraz dışında bulunan Rocafort'a, Villa Amparo'ya yerleşir. 11 Aralık 1936 günü Millî

Eğitim Bakanlığı Valencia'nın Emilio Castellar meydanında bir etkinlik düzenler; Machado orada *El Crimen fue en Granada* şiirini okur ve herkesin duygularını dile getirir. Machado çok iyi olmayan sağlık durumuna karşın Valencia Kültür Evi'nin başkanı olmayı kabul eder ancak etkinliklere pek katılamaz. Kendisine devrimci olup olmadığı sorulduğunda kimseyi aldatmak istemediğini söyler: “*Herhangi bir partiye bağlılığım yok, hiçbir zaman olmadı, olmasını da istemem. Politik düşüncem her zaman halkın özgür iradesini temsil eden meşru yönetimi kabul etmek olmuştur*”³⁰. Gerçek bir sosyalist değil yaşlı bir cumhuriyetçidir, her zaman halkın yanında olacaktır. 1937 yılının Mart ayında Uluslararası Kızıl Yardım kuruluşunun Apolon tiyatrosunda yapılan etkinliğine yolladığı metni “*Yaşasın İspanya, yaşasın İspanyol halkı! Yaşasın İspanyol Cumhuriyeti*”³¹ sözleriyle bitirir.

1937 Temmuz ayında Valencia'da kültürün korunması için 2. Uluslararası Yazarlar Kongresi düzenlenir. Katılımcılar arasında Fransa'dan André Malraux ve Julien Benda, Şili'den Pablo Neruda ve İspanya'dan Antonio Machado bulunmaktadır. Kongrede İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin tarafsızlık politikası eleştirilir. Tarafsız ülkelerden savaşa katılan gönüllüler romanlara konu olmuşlardır ancak Uluslararası Tugaylar cumhuriyetçilerin yenilmelerini önleyememişler, oysa İtalyan ve Almanların iç savaşa katkısı çok daha güçlü olmuştur. Faşizm İspanya'da kazanırsa Avrupa'nın başına gelecekler Guernica'da görülmüştür. Alman Kondor lejyonu Bask bölgesinde bulunan söz konusu küçük kenti 26 Nisan 1937 günü bombalayarak yerle bir etmiştir. Machado Fransa'da, Léon Blum başkanlığındaki “Front populaire” /Halkçı Cephe hükümetinin tutumunu anlayamamaktadır. Blum, İspanyol Cumhuriyeti hükümetiyle yaptığı anlaşmaları yerine getirmemiş ve Cumhuriyetçilere silah yardımıyla bulunmamıştır. Machado Fransız kültürüne hizmet etmiş biri olarak yine büyük hayal kırıklığına uğramıştır.

Machado 1937 yaz ve sonbahar aylarını çalışarak geçirir; çeşitli dergiler ve gazeteler için İspanyol Cumhuriyeti'ni yücelten yazılar yazmaktadır. 1938 Şubat ayında askeri durum Cumhuriyetçiler için oldukça kötüdür: Madrid ve Barcelona çevresi hariç İspanya'nın neredeyse tamamını ele geçiren Franco güçleri Valencia'nın kuzeyinden deniz kıyısına yaklaşmaktadır; Cumhuriyet hükümeti başkentin Barcelona'ya taşınmasına karar verir. Machado ve ailesi için yine gitme zamanı gelmiştir; tüm aile Barcelona kent merkezindeki Majestic Otel'i'ne götürülür. Barcelona'da durum sakindir. İngiliz yazar George Orwell'in *Homage to Catalonia* (Katalunya'ya Saygı) kitabında anlattığı gibi çeşitli sol kuruluşlar arasındaki mücadele ve çatışmalar sona ermiştir. Bir ay kadar otelde kaldıktan sonra Machado ve ailesi Barcelona'nın banliyösünde, Tibidabo Caddesi'nin yakınlarında Torre Castañer Villası'na yerleştirilir. Machado bu villada yaklaşık sekiz ay geçirir. Çok ender olarak sokağa çıkmakta, bütün gün Cumhuriyeti koruma amaçlı yazılar yazmaktadır. Machado eğer düşmanın eline geçerse yazdıklarının onu doğrudan kurşuna dizdireceğini biliyordu. Cumhuriyetin artık mücadeleyi kazanamayacağını da farkındaydı ama Franco kazansa bile Batı demokrasilerinin müdahale ederek

adil bir barış getireceklerini umuyordu; ayrıca ne pahasına olursa olsun cumhuriyeti sonuna kadar korumaya da kararlıydı.

1938 Ekim ayında *Voz de Madrid* dergisinin bir yazarı Machado'yla görüşmüştür: Machado gazetecinin isteği üzerin hayatını özetler: Cumhuriyetçi değerleri ailesinden ve Özgür Eğitim Kurumundaki hocalarından öğrenmiştir. Castilla mı Endülüs mü sorusuna Soria'nın etkisinin hayatında çok güçlü olduğunu, orada eşiyile tanıştığını, eşinin ölümünden sonra ümitsizliğe kapıldığını ve teselliyi Duero kıyılarında bulduğunu anlatır³². Barcelona'daki son günlerinde İspanya Komünist Partisi Machado'yu propaganda amaçlı kullanmak istemiştir. 1938 yılı Kasım ayında Machado'nun sağlığı gözle görülür bir biçimde bozulmuştur.

VE 1939 COLLIOURE ...

6 Ocak 1939 günü Machado *La Vanguardia* gazetesinde son makalesini yayımlar: “İngiltere ve Fransa'nın faşistsever politikasını” eleştirmiştir³³. 15 Ocak 1939 günü General Yagüe'nin birlikleri Tarragona'yı ele geçirirler. Artık sıra Barcelona'ya gelmiştir. Cumhuriyet hükümeti Machado'dan Fransa'ya doğru yola çıkmak için hazırlık yapmasını ister. 22 Ocak günü resmi bir taşıt Antonio Machado, annesi Ana Ruiz, kardeşi José ve eşi Matea'yı alarak Gerona'ya doğru harekete geçer. Yollarda olağanüstü bir kalabalık vardır; cumhuriyet güçleri kaçmaktadır. 26 Ocak günü Barcelona'nın düştüğünü öğrenirler. Machado İspanya'daki son gecesini sınıra yakın Mas Faixat'ta geçirir. Ertesi gün sahil yolunu izleyerek Portbou üzerinden Fransa'ya yaklaşırlar; arabaları daha fazla ilerleyemeyerek onları sınırın yakınında bırakmak zorunda kalır. Machado yanındaki son eşyalarını da yitirir. Mahşeri bir kalabalığın içinde yürürler; Machado ve 88 yaşındaki annesi bu trajik durumu yaşamak zorunda kalmışlardır. Fransız sınırındaki askerlere “Machado'nun Paul Valéry gibi ünlü bir şair olduğu söylenir”³⁴. Fransız jandarmalar onlara iyi davranırlar, ekme ve peynir ikram ederler ve emirlerine bir araba vererek Cerbère tren garına yollarlar. Paris'teki İspanya büyükelçiliğinin devreye girmesiyle Machado ve ailesi tipik bir balıkçı kasabası olan Collioure'deki mütevazı Bougnol-Quintana oteline yerleşir.

Birkaç gün sonra bir akşam Machado otelin salonuna elinde küçük bir kutuyla iner, otel sahibi Pauline Quintana'ya kutuda İspanya toprağı olduğunu, bu kasabada ölürse onunla birlikte gömülmek istediğini söyler³⁵. Antonio Machado 22 Şubat 1939 günü küçük otel odasında, annesinin yatağının yanındaki yatakta hayata gözlerini yumar. Cebinden buruşuk bir kâğıt parçasına yazdığı son dizesi çıkar: “*Estos días azules y este sol de la infancia/O mavi günler ve çocukluk döneminin o güneşi*”. Annesi ondan üç gün sonra ölecektir. Şair Collioure'deki küçük mezarlığa gömülür. Otel sahibi tabutunun üstüne serilmek üzere üç renkli, kırmızı, sarı, mor İspanyol Cumhuriyeti bayrağı diker. Antonio Machado ülkesinin yanı başında ama sürgünde ölmüştür.

Antonio Machado'nun mezar yazıtı:

Ve geldiğinde son yolculuk günü,

Demir aldığıında bir daha dönmeyecek gemi,

Beni güvertede göreceksiniz yanımda az eşya,

Neredeyse çıplak, denizin çocukları gibi.³⁶

Antonio Machado 1875-1939

Barcelona'nın düşmesiyle birlikte Fransız sınırına 500 bine yakın cumhuriyetçi asker ve sivil akın etmiştir. Fransızlar böyle bir duruma hazır olmadıkları için sığınmacıları çok da gönülden karşılamamışlar, solcu hükümet kendisinden bekleneni yapmamıştır. Yine de yetkililer kadınlar, çocuklar ve yaşlıları Fransa'nın iç bölgelerindeki sığınma merkezlerine göndermeye gayret etmişler ama askerler ve genç erkekleri aceleyle hazırladıkları Argelès gibi toplama kamplarına yollamışlardır. Çok kötü şartlarda hayatta kalmaya çalışan sığınmacılardan hayatını kaybeden çok olmuştur. 1940 yılından sonra Almanlar Vichy hükümetine baskı yapmış, İspanyol cumhuriyetçilerin şartları iyice zorlaşmıştır. Kimi Almanya'daki ölüm kamplarına yollanmış, kimi Fransız Yabancı Lejyonunda asker olmak zorunda kalmış, kimi Franco güçlerine geri verilmiş, kimi de Fransız direnişçilere katılmıştır.

İspanyol Cumhuriyeti, Antonio Machado gibi ona gönül verenleri ölüme sürüklemiş ancak yıllar sonra küllerinden yeniden doğmuştur. Franco'nun 1975 yılında ölümünden sonra baskı rejimi son bulmuş, İspanya parlamenter monarşiyle yönetilen özgür bir ülke olmuş, seçimler yapılmış ve tekrar Cumhuriyet değerlerine dönmüştür.

Machado'nun kardeşi José Machado, Franco döneminde kardeşinin mezarının İspanya'ya götürülmesini istememiştir. Collioure halkı da Machado'ya sahip çıkmıştır. 1957 yılında *Le Figaro littéraire* bir duyuru yayımlar: “*Un grand poète attend son tombeau*”. Collioure'da hayata veda eden büyük İspanyol şairine kalıcı bir mezar yapılacaktır. Collioure belediyesi mezar yerini vermeye hazırdır.³⁷ Pablo Casals tüm masrafları üstlenmek istemiştir ama herkese açık bir kampanya yapılması daha uygun görülür. Kampanyaya Fransa'dan ve tüm dünyadan katılım büyük olur: katılımcılar aralasında André Malraux, René Char ve Camus gibi ünlü yazarlar da bulunmaktadır. Camus, Antonio Machado için “un poète que j'admire par dessus tout”³⁸ demiştir. Antonio Machado 15 Temmuz 1958 günü Collioure mezarlığındaki kalıcı mezarına defnedilmiş, mezarının yanına küçük bir posta kutusu konmuştur.

Dünyanın dört bir tarafından gelen mektuplara Franco'nun 1975 Kasım ayında ölümünden sonra İspanya'dan da çok sayıda mektup eklenmiştir. 1977 yılında Collioure'da “Fondation Antonio Machado”, Antonio Machado Vakfı kurulmuştur. Bu vakıfta Fransız ve İspanyol bilim adamları ve Collioure belediyesi yetkilileri yer almaktadır. FAM (Fondation Antonio Machado) sergiler ve bilimsel toplantılar gibi çeşitli etkinliklerle her yıl Antonio Machado'yu anmaktadır. Ünlü şaire gelen mektuplar bir arşive kaldırılmakta, her yıl bu arşiv ziyaretçilere açılmaktadır. Ölümünden 75 yıl sonra Antonio Machado'nun posta kutusu dolup taşmaktadır. 2014 yılına kadar 4.500

mektup/yazı birikmiştir.³⁹ FAM başkanı Joëlle Santa-Garcia Machado'nun hayranlarının onu bir laik aziz (Saint-laic) olarak gördüklerini söylemiştir. Machado laik bir cumhuriyetçi olarak öldüğünde dini tören istememişti ama Joëlle Santa-Garcia'ya göre İspanyollar yıllar sonra onu bir aziz olarak görmeye başlamışlardır⁴⁰. FAM 2025 yılında, Antonio Machado'nun günümüze kadar yayımlanmamış metinlerinden oluşan *Escritos de Combate* (/Savaş Yazıları) seçkisini yayımlamıştır⁴¹ Bu seçki Antonio Machado'nun bir cumhuriyetçi yazar olarak verdiği savaşımı ortaya koymaktadır.

Aragon, Antonio Machado için 1960 yılında *Les Poètes* şiirinde şu dizeleri yazmıştır:

*Machado dort à Collioure
Trois pas suffirent hors d'Espagne
Que le ciel pour lui se fit lourd
Il s'assit dans cette campagne
Et ferma les yeux pour toujours*⁴²

Sonuç olarak diyebiliriz ki büyük şair Machado hayatı boyunca cumhuriyeti savunmuş, Fransa tarafından hayal kırıklığına uğrasa bile Madrid'deki son gününe kadar Fransızca hocası olarak çalışmıştır. Görevine bağlılığı bilindiği için Franco yönetimi 1941 yılında Machado'nun akademik unvanını geri almıştır. Collioure'daki etkinlikler ölümünden sonra Machado'nun anısını yüceltmiş, onun yepyeni bir önem kazanmasına sembolik de olsa katkıda bulunmuştur. Şairin Collioure'daki mezarı daha Franco dönemi devam ederken onun İspanya dışında tanınmasını sağlamıştır. FAM/Fondation Antonio Machado/Antonio Machado Vakfı'nın gerçekleştirdiği bilimsel çalışmalar da Antonio Machado'yu Fransa'da ve dünyada tanıtmayı sürdürmektedir.

NOTLAR

¹ Machado, Antonio, *Proverbios y Cantares XXIX*.

² Antonio Machado'nun Türkçeye çevrilmiş şiirleri: Ayşe Nihal Akbulut, *Machado Kastilya kırları*, İstanbul, Ayrıntı Yayınları,2017. Tozan Alkan, *Antonio Machado Granada'ya Doğru*, İstanbul, Sözcükler Yayınları, 2016

³ Iravedra, A., "El poeta zarandeado (1939-1949): Antonio Machado entre censura y redención", <https://www.cervantesvirtual.com/obra/el-poeta-zarandeado-1939-1949-antonio-machado-entre-la-censura-y-la-redencion-1145827/> Erişim tarihi: 14.10.2025

⁴ Gibson, Ian, *Antonio Machado, ligero de equipaje*, Aguilar, Madrid, 2006, s. 71

⁵ Leselbaum, Ch., "Antonio Machado y la enseñanza del Frances en su tiempo" <https://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmc1151319> Erişim tarihi 24.11.2025

⁶ Gibson, Ian, a.g.e, s. 217

⁷ Leselbaum, Ch., "Antonio Machado y la enseñanza del Frances en su tiempo" <https://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmc1151319> Erişim tarihi 24.11.2025

⁸ Mathios, B. "Antonio Machado : poésie et expérience du monde", <https://hal.science/cel-02104795> . Erişim tarihi: 14.10.2025

⁹ *Campos de Soria*

*Es la tierra de Soria árida y fría.
Por las colinas y las sierras calvas,
verdes, pradillos, cerros cenicientos,
la primavera pasa*

*dejando entre las hierbas olorosas
sus diminutas margaritas blancas.
La tierra no revive, el campo sueña.
Al empezar abril está nevada
la espalda del Moncayo;
el caminante lleva en su bufanda
envueltos cuello y boca, y los pastores
pasan cubiertos con sus luengas capas*
İspanyolcadan çeviren makalenin yazarı.

¹⁰ Gibson, Ian, a.g.e., s. 203

¹¹ Jose Gerardo Manrique de Lara, “La incoherente aversion por lo Frances de Don Antonio Machado” in *Antonio Machado hacia Europa*, <https://www.visor-libros.com/products/antonio-machado-hacia-europa-actas-del-cogreso-internacional-antonio-machado-verso-leuropa-1990>

Erişim tarihi 26.11.2025

¹² *Adiós campos de Soria
adiós, campos de Soria
donde las rocas sueñan,
cerros del alto llano,
y montes de ceniza y de violeta.
Adiós, ya con vosotros
quedó la flor más dulce de la tierra.
Ya no puedo cantaros,
no os canta ya mi corazón, os reza...*

¹³ Gibson Ian, a.g.e., s. 265

¹⁴ *Señor, ya me arrancaste lo que yo más quería.
Oye otra vez, Dios mío, mi corazón clamar.
Tu voluntad se hizo, Señor, contra la mía.
Señor, ya estamos solos mi corazón y el mar.*

¹⁵ Javier F. Negro, “Antonio Machado en Segovia” <https://elcafedelalluvia.com/antonio-machado-el-profesor/> Erişim 11.10.2025

¹⁶ Gibson, a.g.e., s. 378

¹⁷ A.g.e, s. 428

¹⁸ A.g.e., s. 460

¹⁹ Guillón, R. “Antonio Machado modernista”, <https://books.openedition.org/cvz/2292> .

Erişim tarihi: 14.10.2025

²⁰ Aubert, P. (2018). “Gotas de Sangre Jacobina, Machado republicano”,

<https://books.openedition.org/cvz/2330> Erişim tarihi 11.10. 2025

²¹ “Una alumna de Machado recuerda su bondad”

https://www.diariodenavarra.es/noticias/mas_actualidad/cultura/2014/02/26/una_alumna_antonio_machado_recuerda_bondad_149108_1034.html Erişim tarihi 25.11.2025

²² Gibson, a.g.e., s. 506

²³ A.g.e., s.536

²⁴ Ortiz Rous, S. “Unamuno y Antonio Machado: el latido de una amistad.”

<https://www.ellibrototal.com/ltotal/ficha.jsp?idLibro=7427> Erişim tarihi 25.11.2025

²⁵ Machado, A. *A Federico García Lorca*. <https://www.poesi.as/amach332> Erişim tarihi:

14.10.2025

*A Federico García Lorca
El crimen fue en Granada
Se le vio caminando entre fusiles,
por una calle larga,
salir al campo frío,
aún con estrellas de la madrugada.
Mataron a Federico
cuando la luz asomaba.
El pelotón de verdugos
no osó mirarle la cara.
Todos cerraron los ojos;
rezaron: ¡ni Dios te salva!
Muerto cayo Federico*

-sangre en la frente y plomo en las entrañas-.
...Que fue en Granada el crimen

Sabed- ¡pobre Granada! -, en su Granada...

²⁶ Gibson, Ian, a.g.e., s. 543

²⁷ “Miguel de Unamuno en la guerra civil: entre historia y mytho”,

<https://cultura.cervantes.es/espanya/es/miguel-de-unamuno-en-la-guerra-civil%3A-entre-historia-y-mito/119626> Erişim tarihi 26.11.2025

²⁸ Aubert, P. (2018). “Gotas de Sangre Jacobina, Machado republicano”.

<https://books.openedition.org/cvz/2330> Erişim tarihi 14.10. 2025,

²⁹ ¡Madrid! ¡ Madrid! Qué bien tu nombre suena,

¡Rompeolas de todas las Españas!

La tierra se desgarrar, el cielo truena,

Tu sonrías con plomo en las entrañas

³⁰ Salaun, “La epopeya segun Antonio Machado 1936-1939”,

<https://books.openedition.org/cvz/2336> Erişim tarihi 11.10.2025

³¹ Gibson, Ian ,a.g.e. s. 569

³² A.g.e., s. 602

³³ A.g.e., s. 611

³⁴ A.g.e., s.619

³⁵ A.g.e., s. 626

³⁶ Y cuando llegue el día del último viaje,

Y esté al partir la nave que nunca ha de tornar,

Me encontraréis a bordo ligero de equipaje,

Casi desnudo, como los hijos de la mar.

³⁷ “Un grand poète attend son tombeau” <https://www.machado-collioure.fr/corredor/> Erişim tarihi 26.11.2025

³⁸ A.g.e.

³⁹ “75 ans après sa mort Antonio Machado reçoit toujours du courrier”

https://www.lepoint.fr/culture/75-ans-apres-sa-mort-antonio-machado-recoit-toujours-du-courrier-page-2-21-02-2014-1794485_3.php Erişim tarihi 26.11.2025

⁴⁰ A.g.e.

⁴¹ “Publication” *Escritos de Combate 1936-1939*” <https://www.machado-collioure.fr/publication-escritos-de-combate-1936-1939/> Erişim tarihi 25.11.2025

⁴² Aragon, *Les poètes*, <https://trex58.wordpress.com/wp-content/uploads/2009/01/lespoetes.pdf> Erişim tarihi 26.11.2025

KAYNAKÇA

1. Aragon, *Les poètes*, <https://trex58.wordpress.com/wp-content/uploads/2009/01/lespoetes.pdf> Erişim tarihi 26.11.2025
2. Aubert, Paul. “Gotas de Sangre Jacobina”, Machado republicano”. <https://books.openedition.org/cvz/2330> Erişim tarihi 26.11,2025
3. Gibson, Ian., *La vida de Antonio Machado Ligero de Equipaje*. Madrid: Aguilar, 2006Guillon,Ricardo. “Antonio Machado modernista”, <https://books.openedition.org/cvz/2292> Erişim tarihi: 14.10.2025
4. Iravedra, A. “El poeta zarandeado” (1939-1949): Antonio Machado entre censura y redención., <https://www.cervantesvirtual.com/obra/el-poeta-zarandeado-1939-1949-antonio-machado-entre-la-censura-y-la-redencion-1145827/> Erişim tarihi: 14.10.2025
5. Leselbaum, Ch., “Antonio Machado y la enseñanza del Frances en su tiempo” <https://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmc1151319> Erişim tarihi 24.11.2025
6. Machado, A., *A Federico García Lorca*. <https://www.poesi.as/amach332> Erişim tarihi: 14.10.2025
7. Machado, A., *Poesías completas*. Madrid: Espasa-Calpe, 1982
8. Manrique de Lara, J.G. “La incoherente aversion por lo Frances de Don Antonio Machado” in *Antonio Machado hacia Europa*, <https://www.visor-libros.com/products/antonio-machado-hacia-europa-actas-del-congreso-internacional-antonio-machado-verso-leuropa-1990> Erişim tarihi 26.11.2025

9. Mathios, B. “Antonio Machado: poésie et expérience du monde”,
<https://hal.science/ce1-02104795> . Erişim tarihi: 14.10.2025
10. “Miguel de Unamuno en la guerra civil: entre historia y mito.”
<https://hermes.cervantes.es/FichaWeb/119626/105> Erişim tarihi: 14.10.2025
11. Negro, J.F., “Antonio Machado en Segovia” <https://elcafedelalluvia.com/antonio-machado-el-profesor/> Erişim 11.10.2025
12. Ortiz Rous, S. “Unamuno y Antonio Machado: el latido de una amistad.”
<https://www.ellibrototal.com/ltotal/ficha.jsp?idLibro=7427> Erişim tarihi 25.11.2025
13. “Publication *Escritos de Combate* 1936-1939” <https://www.machado-collioure.fr/publication-escritos-de-combate-1936-1939/> Erişim tarihi 25.11.2025
14. Salaún, S. “La epopeya segun Antonio Machado”,
<https://books.openedition.org/cvz/2336> Erişim tarihi: 14.10.14.2025
15. “75 ans après sa mort Antonio Machado reçoit toujours du courrier”
https://www.lepoint.fr/culture/75-ans-apres-sa-mort-antonio-machado-recoit-toujours-du-courrier-page-2-21-02-2014-1794485_3.php Erişim tarihi 26.11.2025
16. “Un grand poète attend son tombeau” <https://www.machado-collioure.fr/corredor/>
Erişim tarihi 26.11.2025
17. “Una alumna de Machado recuerda su bondad”
https://www.diariodenavarra.es/noticias/mas_actualidad/cultura/2014/02/26/una_alumna_antonio_machado_recuerda_bondad_149108_1034.html Erişim tarihi 25.11.2025